

LA
E D'AUG
GA DEL REI
ORTA DE MAR
VIA SEPULCRAL ROMAN
DOMUS DE SANT HONORAT
DOMUS D'AVINYÓ

EL CALL

MUNBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

SANTA CATERINA
VIL·LA JOANA
PARK GÜELL
A FABRA I CO
OLIVA ARTÉ
CASA DE
EFFIC

EL CALL, EL BARRI JUEU DE BARCELONA

A l'edat mitjana el Call o barri jueu de Barcelona era el més gran de tota la Corona catalanoaragonesa i un dels més importants de tot el sud d'Europa. Inicialment ocupava el quarter nord-occidental de l'antiga trama urbana de Barcino. Era un recinte amb límits en els actuals carrer del Bisbe, plaça de Sant Jaume, carrer del Call, carrer dels Banys Nous, baixada de Santa Eulàlia i carrer de Montjuïc del Bisbe. En les zones més perifèriques hi convivia tant cristians com jueus, i els límits no eren del tot precisos.

L'esment documental més antic de la presència jueva a Barcelona és dels anys 875-877, si bé se suposa que els jueus s'hi establiren durant els primers segles de l'era cristiana. Al final del segle XI ja s'hi havia format el Call o barri jueu. Era un barri tancat i delimitat, el territori del qual es trobava exclòs de la xarxa parroquial de la ciutat. Dins el barri hi havia sinagogues, banys rituals i altres institucions que garantien la pràctica del judaisme.

La comunitat jueva de Barcelona va prosperar aprofitant l'expansió de la ciutat. Els seus habitants es van dedicar al comerç, al préstec de diners, a l'artesania i a la medicina. Alguns feren fortuna i van ocupar càrrecs rellevants dins la cort.

El punt àlgid del Call arribà a mitjan segle XIII, quan el rei Jaume I va reconèixer als jueus de Barcelona el dret d'eleger prohoms per administrar justícia dins la comunitat, primer pas vers el seu reconeixement jurídic com a aljama o comunitat amb un govern propi. En aquell mateix moment l'augment de la població jueva a la ciutat va fer necessari crear un nou barri jueu, el Call Menor, fora del recinte de l'antiga muralla romana. Va ser un barri planificat amb una retícula de carrers, que tenia com a centre una sinagoga.

Abraham bar Hiyya. *Llibre sobre la forma de la Terra i figura de les esferes celestes*, pàgina de l'edició del 1720, Museo Sefardí, Toledo.

A la dreta, *Sortint de la sinagoga*, Hagadà de Sarajevo, s. XIV. Zemaljski Muzej Bosne i Hercegovine.

VESTIGIS DEL CALL EN LA CIUTAT ACTUAL

El 1391 va tenir lloc l'assalt al Call i la destrucció de bona part de les seves cases. L'atac va comportar l'assassinat d'unes 300 persones i la fi de l'aljama. Els supervivents van ser obligats a convertir-se al cristianisme i es van concentrar al Call Menor. Va començar aleshores un procés ràpid de substitució de la població jueva per famílies cristianes d'altres parts de la ciutat, que s'hi van instal·lar. A la part més oriental, entre principi del segle xv i el segle xvii s'hi va construir l'actual Palau de la Generalitat. Finalment, a mitjan segle xix va tenir lloc una gran reforma urbanística amb l'obertura del carrer de Ferran, que va afectar la zona central del que havia estat el Call Menor.

Però això no ha fet desaparèixer la traça de jueria medieval en la ciutat actual. La trama urbana es manté en la seva major part i hi ha carrers que conserven tot el regust del passat, com els de Sant Domènec del Call, Marlet, Fruita, Arc de Santa Eulàlia o Volta del Remei. Les excavacions arqueològiques han permès també treure a la llum molts objectes de la vida quotidiana de la comunitat jueva, com la vaixel·la, objectes rituals o estris de diversos oficis practicats al Call: fragments de corall, daus d'os, instrumental mèdic... En una illa de cases entre els carrers de la Fruita i del Call s'han descobert enormes sitges de gra, datades del segle xii.

Pisa trobada al Call, s. xiii-xiv, MUHBA. Foto: Pep Parer

Carrer de la Volta del Remei. Foto: Antonio Lajustícia

El vestigi patrimonial més famós del Call és la làpida que avui es pot veure encastada en la casa del carrer de Marlet, 1. La làpida que ara hi ha és una còpia de l'original, que es guarda al MUHBA. El text, en hebreu, commemora la creació d'una fundació benèfica per part d'un dels prohoms del barri a mitjan segle XIII, el rabí Samuel ha-Sardí.

Fragments de corall trobats en excavacions arqueològiques del Call, MUHBA. Foto: Pep Parer

EL LLEGAT CULTURAL DEL CALL

El Call de Barcelona va esdevenir un gran centre de cultura jueva. Aquí hi van néixer i hi van viure o s'hi van establir figures preeminents del judaisme medieval. Els pensadors del Call van ser dels primers d'Europa a escriure en hebreu sobre matemàtiques, astrologia o filosofia, i gràcies al seu coneixement de l'àrab van fer de pont entre l'Àndalus i l'Europa cristiana, com Issac ben Rovèn (nascut el 1043) o Abraham bar Hiyya (v. 1065 - v. 1137), que van contribuir a la traducció d'obres de l'àrab i de l'hebreu al llatí.

Barcelona també va ser la seu d'una prestigiosa escola talmúdica, de molt de renom, que arrenca amb Jafudà ben Barzilay (nascut v. 1070), amb figures

tan sobresortints com Samuel ben Issac ha-Sardí (v. 1190 - v. 1256) i sobretot Salomó ben Adret (1235-1310) i Issac ben Sésset Perfet (1326-1408), als quals nombroses comunitats jueves d'arreu adreçaren consultes. Els seus dictàmens encara avui són de referència en la jurisprudència jueva.

El darrer gran pensador del Call va ser el filòsof Hasday Cresques, persona amb moltes connexions amb la cort que després de la desfeta del 1391 va intentar sense èxit restaurar el Call i l'aljama de Barcelona. Es considera el segon filòsof jueu medieval més important, després de Maimònides.

Detall de la *Guia dels perplexos* de Maimònides: científics discutint les lleis de la natura, s. xiv. Kongelige Bibliotek, Copenhaguen.

EL MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA AL CALL

L'espai del Museu d'Història de Barcelona al Call, distribuït en tres àmbits, vol donar a conèixer la història i el patrimoni del Call de manera global.

Àmbit I: Explica la topografia del Call, els seus límits, la trama urbana i els edificis singulars i altres elements patrimonials que s'hi podien o s'hi poden trobar. La guia del Call de Barcelona permet fer un recorregut interactiu pels antics Call Major i Call Menor, i un parcel·lari interactiu permet localitzar amb exactitud les propietats dels darrers habitants jueus del Call Major, just abans de la seva desaparició, al final del segle XIV.

Àmbit II: Explica la història del Call. Un audiovisual inicial sintetitza tota l'evolució de la comunitat jueva medieval de Barcelona, des de la seva formació i agrupació al barri del Call fins a la seva desaparició el 1391 i l'aparició dels conversos. La part central d'aquest

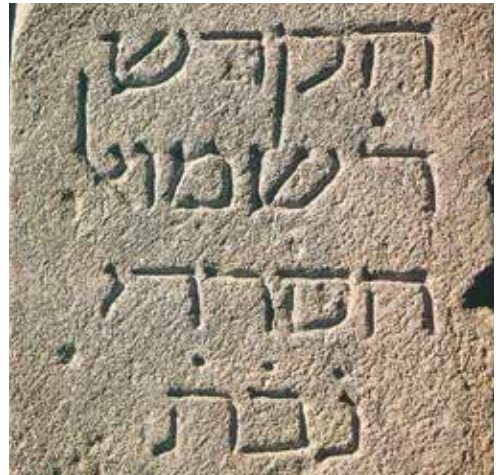
àmbit és el que s'ha anomenat «L'univers del Call», una aproximació a la vida del Call en el seu moment de màxima esplendor, al voltant del 1300. Les vitrines contenen objectes localitzats al Call, i diferents pantalles amb interactius permeten aprofundir en diversos aspectes del que va ser el Call medieval. També s'hi exposen algunes columnes procedents dels Banyes Nous i làpides provinents del fossar jueu de Montjuïc.

Àmbit III: Mostra el llegat cultural del Call. Una taula central permet tenir una visió global d'aquest llegat a través dels segles i fins avui. Sengles apartats són destinats a les tres personalitats o autors més sobresortints d'entre els molts erudits que van viure al Call: Abraham bar Hiyya, Salomó ben Adret i Hasday Cresques. L'interactiu *La Gran Biblioteca* descobreix al visitant les vint obres principals que es van escriure al Call entre els segles XI i XIV, algunes de les quals, veritables clàssics del pensament jueu.

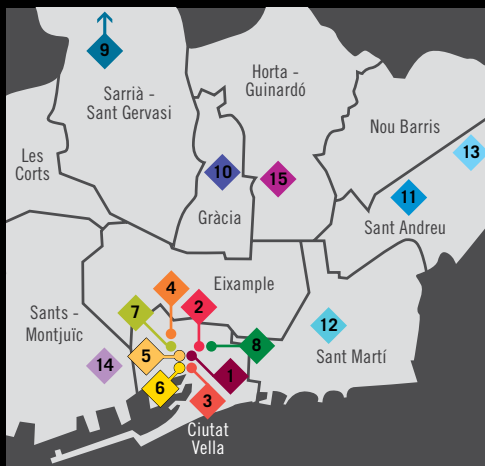
Olleta amb tapadora, s. XIII, MUHBA.

Foto: Pep Parer

Làpida de la fundació pia de rabí Samuel ha-Sardí.

Foto Pep Parer

7 MUHBA EL CALL

Adreça

Plta. de Manuel Ribé, s/n
08002 Barcelona
Tel. 93 256 21 22
Fax 93 268 04 54
museuhistoria@bcn.cat

Transport

Metro: Liceu (L3) i Jaume I (L4)
Bus: 120, V17 i 45
Barcelona Bus Turístic: ruta sud (vermella)

Per consultar horaris i dies d'obertura visita
el nostre web: www.bcn.cat/museuhistoria

DL: B.10360-2015
15/03/02/GCALL_CAT

- 1 **MUHBA TEMPLE D'AUGUST**
C. del Paradís, 10
- 2 **MUHBA PLAÇA DEL REI**
Pl. del Rei, s/n
- 3 **MUHBA PORTA DE MAR**
Centre Cívic Pati Llimona. C. del Regomir, 7-9
- 4 **MUHBA VIA SEPULCRAL ROMANA**
Pl. de la Vila de Madrid
- 5 **MUHBA DOMUS DE SANT HONORAT**
C. de la Fruita, 2
- 6 **MUHBA DOMUS AVINYÓ**
C. d'Avinyó, 15
- 7 **MUHBA EL CALL**
Plta. de Manuel Ribé, s/n
- 8 **MUHBA SANTA CATERINA**
C. de Joan Capri
- 9 **MUHBA VIL-LA JOANA**
Ctra. de l'Església, 104. Vil-la Joana. Vallvidrera
- 10 **MUHBA PARK GÜELL**
C. d'Olot, s/n
- 11 **MUHBA A FABRA I COATS**
C. de Sant Adrià, 20
- 12 **MUHBA OLIVA ARTÉS**
C. d'Espronceda, 142-146
- 13 **MUHBA CASA DE L'AIGUA**
Ctra. de Ribes, 103-111
- 14 **MUHBA REFUGI 307**
C. Nou de la Rambla, 175
- 15 **MUHBA TURÓ DE LA ROVIRA**
C. de Marià Labèrnia, s/n